

<https://helda.helsinki.fi>

Vanhempiansa velkaannuttamat : Taloudellisen hyväksikäytön kokemukset ja nuorten toimijuus

Pitkäjärvi, Pauliina

2019-12-12

Pitkäjärvi , P , Juvonen , T & Nikupeteri , A 2019 , ' Vanhempiansa velkaannuttamat :
Taloudellisen hyväksikäytön kokemukset ja nuorten toimijuus ' , Nuorisotutkimus ,
Vuosikerta. 37 , Nro 3-4 , Sivut 23-39 .

<http://hdl.handle.net/10138/351587>

---

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Vanhempiensa velkaannuttamat – taloudellisen hyväksikäytön kokemukset ja nuorten toimijuus

Abstrakti

Tarkastelemme artikkelissamme itsenäistyvien nuorten kokemuksia vanhempien aiheuttamasta velkaantumisesta nuorten toimijuuden näkökulmasta. Lähestymme vanhempien aiheuttamaa velkaantumista yhtenä taloudellisen hyväksikäytön muotona. Kysymme, miten velkaantuminen vaikuttaa nuorten toimijuuteen. Aineisto koostuu kuuden 19–26-vuotiaan nuoren teemahaastattelusta. Aineistolähtöisessä analyysissä on hyödynnetty fenomenologista menetelmää. Analyysin perusteella nuorten velkaantumisen kokemukset muodostavat neljä teemaa, jotka ovat moninaiset tunnekokemukset, ihmissuhteiden säröytyminen, kaventuneet kuluttamisen ja itsensä toteuttamisen mahdollisuudet sekä selviytymiskeinot ja pärjääminen. Taloudellisen hyväksikäytön ja velkaantumisen seurauksena nuorten toimijuus ja itsenäistymisen mahdollisuudet kaventuvat, minkä vuoksi nuoret tarvitsevat monialaista ja -tasoista tukea arkeensa.

Asiasanat: Itsenäistyminen, nuoret, taloudellinen hyväksikäyttö, toimijuus, velkaantuminen

Tarkastelemme nuorten perhesuhteissa kokemaa velkaantumista, jonka on aiheuttanut heitä taloudellisesti hyväksikäyttänyt vanhempi. Tämä eroaa 2000-luvulla lisääntyneestä velkaantumisesta, joka johtuu nuorten itsensä ottamista erilaisista vakuudettomista luotoista, kuten pikavipeistä ja kulutusluotoista (Rantala & Tarkkala 2010). Suomessa oli vuonna 2017 noin 106 500 velallista alle 25-vuotiaiden asuntokuntaa. Velat koostuivat asuntoveloista, elinkeinotoimintaan otetuista veloista ja muista veloista, kuten opintolainoista. (Suomen virallinen tilasto 2017.) Maksuhäiriömerkintöjä on noin kymmenellä prosentilla alle 25-vuotiaista nuorista (Suomen asiakastieto 2018). On mahdollista, että nuori velkaantuu vanhempiensa toimesta jo alaikäisenä. Vuonna 2014 tehdyn otannan mukaan ulosottolaitoksessa oli 49 alle 15-vuotiasta ja 1735 yli 15-vuotiasta alaikäistä velallista. Alle 15-vuotiaat olivat pääsääntöisesti velkaantuneet vanhempiensa toiminnan seurauksena ja velat johtuivat pääosin maksamattomista jäännös-, perintö- tai lahjaveroista sekä työnantajavelvoitteista. Yli 15-vuotiaiden velat liittyivät usein heidän omaan toimintaansa. Suurimmat velkaantumisen aiheuttajat olivat joukkoliikenteen tarkastusmaksut, liikenne- ja ajoneuvovakuutusmaksut, rangaistusmääräyssakot ja hammashoitomaksut. (Hovila 2016.)

Nuorten velkaongelmia ja veloista selviytymistä on tutkittu viime vuosina eri näkökulmista. Tutkimuksissa on kartoitettu muun muassa alaikäisenä velkaantumista, velkaongelmien luonnetta ja laajuutta sekä niistä selviytymistä (mm. Niemi 2017; Hovila 2016; Majamaa & Rantala 2016). On havaittu, että osa nuorista velkaantuu vanhempien tai muiden läheisten toimesta ja että perhepiirissä otetaan lainoja toisten nimiin (Majamaa & Rantala 2016; Rantala & Tarkkala 2010). Myös perheen ja suvun sisäiset, ylisukupolviset ja ketjuuntuvat velkaneuvonnan asiakkuudet ovat lisääntyneet erityisesti pääkaupunkiseudulla (Rantala & Tarkkala 2010).

Perhesuhteissa nuoriin kohdistuva taloudellinen hyväksikäyttö on tutkimuksellisesti kartoittamaton ilmiö. Lasten taloudellista hyväksikäyttöä on tarkasteltu esimerkiksi identiteettivarkauksien ja petosten näkökulmasta (Dare Little 2014). Ylipäänsä taloudellista hyväksikäyttöä ja perhesuhteissa tapahtuvaa velkaantumista on tutkittu vähän ja useimmiten liitettynä muihin väkivallan ja

kaltoinkohtelun muotoihin (esim. Postmus ym. 2018; Kaittila & Nyqvist 2014; Adams ym. 2008; Branigan 2004). Sitä on tutkittu aiemmin yhtenä naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan muotona (esim. Postmus ym. 2018; Kaittila 2017; Sanders 2015; Stylianou ym. 2013; Notko 2011) sekä vanhusten taloudellisena kaltoinkohteluna (esim. Ylinen & Rissanen 2005). Taloudelliseen väkivaltaan liitetään taloudellinen kontrolli, työnteon sabotoiminen ja taloudellinen hyväksikäyttö, kuten rahojen tai varallisuuden luvaton käyttö, velkaannuttaminen ja luottotietojen tuhoaminen (Stylianou ym. 2013; Adams ym. 2008). Taloudelliseen hyväksikäyttöön sisältyy siten vallankäytön ja kontrollin ulottuvuus (Adams ym. 2008). Määritämme artikkelissa nuorten velkaantumisen taloudellisesta hyväksikäytöstä johtuvan heikentyneen taloudellisen tilanteen seuraukseksi. Lähestymme sitä yhtenä taloudellisen hyväksikäytön muotona osana laajempia taloudellista väkivaltaa koskevia tutkimuskeskusteluja.

Usein taloudellisen hyväksikäytön aiheuttama velkaantuminen alkaa, kun vanhempi jättää maksamatta nuoren nimiin ottamiaan laskuja tai ottaa hänen nimissään lainaa. Vanhempi voi myös saada nuoren käyttämään palkkatulojaan tai säästöjään esimerkiksi perheen kuluihin ja hankintoihin tai varastaa häneltä rahaa. (Dare Little 2014; vrt. myös Postmus ym. 2016; Kaittila & Nyqvist 2014; Adams ym. 2008; Branigan 2004.) Velkaantuminen vaikuttaa itsenäistyvien nuorten toimijuuden mahdollisuuksiin ja rajoihin. Nuoren kokema taloudellinen hyväksikäyttö ja siitä johtuva velkaantuminen haastavat itsenäistymistä ja yhteiskuntaan kiinnittymistä sulkemalla polkuja kohti odotusten kaltaista aikuisuutta (esim. Dare Little 2014). Nuori voi kokea taloudellisen hyväksikäytön seurauksena taloudellisia, sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia (vrt. Ragusa 2013; Postmus ym. 2012; Adams ym. 2008; Branigan 2004). Velkaannuttava vanhempi puolestaan rikkoo toiminnallaan nuoren koskemattomuutta. Olemme tässä artikkelissa kiinnostuneita vanhempiensa velkaannuttamien nuorten kokemuksista. Kysymme, miten velkaantuminen vaikuttaa nuorten toimijuuteen. Lopuksi pohdimme, miten taloudellinen hyväksikäyttö ja velkaantuminen merkityksellistävät nuorten toimijuutta.

Nuorten toimijuus ja itsenäistyminen

Toimijuuden käsite on perinteisesti kytketty ihmisten itsenäisyyteen ja tahdonvapauteen eli kykyyn tehdä ja toteuttaa rationaalisia ja itsenäiseen harkintaan perustuvia päätöksiä (esim. Gordon 2005; Virkki 2004). Määritelmä korostaa nuoren vastuuta itsestään ja osin muista ihmisistä sekä valtaa toimia aktiivisesti ja tehdä elämäänsä liittyviä valintoja ulkoisista paineista huolimatta (Arnett 2004, 227). Tällaiseen toimijuuteen kuuluu mahdollisuus toimia toisin ja vaikuttaa ympäröiviin olosuhteisiin (Giddens 1984).

18-vuotiaana nuoresta tulee täysi-ikäistymisen myötä yhteiskunnan täysivaltainen jäsen, mikä laajentaa hänen toimijuutensa tilaa (Raitanen 2001, 98). Nuoruus itsessään merkitsee lapsuuden ja aikuisuuden väliin ajoittuvaa ja sosiokulttuurisessa vuorovaikutuksessa muovautuvaa ikävaihetta (Juvonen 2015, 25). Se on aikuisuuteen liittyvien vastuiden, velvoitteiden, roolien ja yhteiskuntaan kiinnittymisen neuvottelu- ja kokeiluvaihe (Mäkinen 2015, 104). Nuoret rakentavat toimijuuttaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Identiteetin etsiminen ja rakentuminen on itsenäistyväälle nuorelle intensiivistä, epävarmaa ja osin raskastakin aikaa (Arnett 2000). Erityisesti nuoruudessa, itsenäisen toimijuuden rakentumisvaiheessa, korostuu ihmisten välisten suhteiden, riippuvuuksien ja elämän olosuhteiden tärkeys (Juvonen 2015, 43; Rudd & Evans 1998, 51). Toimijuuden ydinkysymyksenä näyttäytyy täten yksilön kyky kiinnittyä aidosti toisiin ihmisiin, mutta toisaalta kiinnittymisestä ja riippuvaisuudesta huolimatta säilyttää toimijuutensa rajat ja autonomia (Layder 2006, 300).

Lapsuudenkodin lähisuhteilla on erityisen tärkeä merkitys nuorten toimijuuden tukemisessa materiaalisin, kulttuurisin ja sosiaalisin resurssein (Aaltonen 2012, 180). Tavallisesti toimijuus vahvistuu aikuistumisen ja itsenäistymisen myötä, erontekoina vanhempiin ja muihin kasvatuksen auktoriteetteihin (Juhila 2008, 89). Oman elämänpolun löytämisen tiellä voi kuitenkin olla esteitä, rajoituksia ja paikkoja, joita perinteisen, aktiivisen toimijuuden määritelmät eivät huomioi. Esimerkiksi sosiaaliset, koulutukselliset ja taloudelliset rakenteet voivat tukemisen ohella tai sen sijaan myös rajoittaa nuorten toimijuutta (Gordon 2005, 116). Toimijuudesta ei voitane puhua ollenkaan tilanteessa, jossa yksilöllä ei ole

mahdollisuutta tehdä valintoja, toimia tai merkityksellistä tilanteita (Ronkainen 2008, 388).

Tutkimuksessamme vanhempiensa velkaannuttamien nuorten toimijuuden voidaan nähdä rajoittuvan ja kaventuvan vanhempien taloudellisen hyväksikäytön seurauksena. Nuorten toimijuuden tila pienenee velkaantumisen aiheuttaman ulkoisen pakon ja vaihtoehdottomuuden myötä. Vaikka nuorten elämä rakentuu perhesuhteiden lisäksi laajemmissa kulttuurisissa, materiaalisissa ja sosiaalisissa konteksteissa, on hyväksikäyttävä lähiympäristö toimijuuden kannalta keskeinen. Nuorten toimijuuden rakentuminen ja siirtymäprosessit muodostuvat tällaisessa ympäristössä helposti ristiriitaisiksi ja epävarmoiksi (Gordon ym. 2008). Erityisesti ei-perinteisissä aikuistumisprosesseissa, kuten taloudellisen hyväksikäytön kaltaisissa tilanteissa, nuorilta vaaditaan mittavaa tunnettyötä sietää pettymyksiä ja aktiivista toimijuutta suunnata elämässä eteenpäin (Aaltonen 2012). Nuoruus on ongelmallista aikaa myös hyväksikäytön seurauksena syntyneen velkatilanteen ratkaisemisen kannalta. Sitä hankaloittavat kokemuksen puute ja velkojen järjestelemisen vaikeus, sillä tulot ja omaisuus ovat pieniä ja tulevien elämäntilanteiden ja olosuhteiden ennustaminen vaikeaa. (Mattila 2005, 112.)

Velkaantuminen ja taloudellinen hyväksikäyttö perheessä

Perinteisesti lasten ja nuorten on katsottu olevan oikeutettuja aikuissukupolvien ja yhteiskunnan turvaan, hoivaan ja kasvatukseen (Mäkinen 2015, 104). Nuorilla on oikeus luottaa vanhempansa huolenpitoon täysi-ikäistymisenkin jälkeen. Luottamus on sosiaalisesti sitova mekanismi myös perhesuhteissa, mikä ylläpitää ihmisten välistä solidaarisuutta ja jaettua turvallisuutta (Ilmonen & Jokinen 2002). Luottamukselliset lähisuhteet tukevat nuorten toimijuutta ja luovat samalla perustan itseluottamukselle ja luottamukselle toisia kohtaan (Mäkinen 2015, 113–114; Giddens 1990, 92–95).

Perhesuhteilla on erityinen merkitys, kun tarkastellaan väkivaltaa ja taloudellista hyväksikäyttöä. Fyysinen ja henkinen läheisyys, luottamus ja hierarkkiset suhteet

mahdollistavat erityisellä tavalla vallankäytön ja vahingoittamisen (Notko 2011, 212). Nuorten kokemukset vanhempiensa aiheuttamasta taloudellisesta hyväksikäytöstä paikantuvat yksityiseen ja osin salattuun elämänpiiriin (Laitinen & Uusitalo 2007, 317; Lehtinen & Leskinen 2005, 98). Taloudellinen hyväksikäyttö ja sen aiheuttama velkaantuminen voidaan nähdä yhdeksi vahingoittavien perhesuhteiden ulottuvuudeksi (Notko 2011; Husso & Virkki 2008).

Lapsilla on oikeus tulla suojelluiksi taloudelliselta hyväksikäytöltä (Lastenoikeuksien sopimus 60/1991). Ulosottokaaren (15.6.2007/705) mukaan ulosottomiehen tulee tehdä vireilletuloilmoitus alle 18-vuotiaan velallisen kotikunnan maistraatille mahdollisia holhousoikeudellisia toimenpiteitä varten. Lisäksi huoltajalla on vastuu ja korvausvelvollisuus alaikäiselle lapselle aiheuttamastaan velasta (Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442). Tällaista suojaa ei kuitenkaan ole nuorilla, joiden velkaantuminen ja taloudellinen hyväksikäyttö on tapahtunut täysi-ikäistymisen jälkeen. Näillä nuorilla on mahdollisuus tehdä rikosilmoitus vanhemmastaan, mutta oikeusprosessi on kuitenkin hidas ja päätöksen saaminen voi kestää vuosia.

Taloudellisen hyväksikäytön ja velkaantumisen seurauksena nuoren taloudellinen tilanne heikkenee. Lähisuhdeväkivaltatutkimuksissa on havaittu, että se voi johtaa taloudelliseen riippuvuuteen ja vaikeuttaa lähtemistä vahingoittavasta suhteesta. Jos hyväksikäyttäjä kontrolloi ja hallitsee nuoren rahankäyttöä, voi se aiheuttaa puutteita nuoren taloudenhallinnan taidoissa. (Kaittila & Nyqvist 2014; Adams ym. 2008.) Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että taloudellinen hyväksikäyttö ja väkivalta vaikuttavat kielteisesti uhrin terveydentilaan ja henkilökohtaiseen pääomaan (esim. Postmus ym. 2018; Kaittila & Nyqvist 2014). Vanhempien aiheuttamat velkaongelmat saattavat lisäksi vaikuttaa nuoren psyykkiseen hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Velkaantuminen voi aiheuttaa häpeän tunteita, itesyytöksiä ja eristäytymistä sosiaalisista kontakteista. (Rantala 2012; Piskonen 2006, 22–23; Solantaus ym. 2004.)

Kun velkaantunut nuori ei enää selviä maksuvelvoitteistaan, voi seurauksena olla maksuhäiriömerkintöjä ja ylivelkaantumista. Pahimmillaan ne sulkevat nuoren yhteiskunnan marginaaliin. Maksuhäiriömerkintä asettaa toimijuudelle rajat

vaikeuttamalla muun muassa asunnon, vakuutusten tai puhelinliittymän hankkimista. (Peura-Kapanen ym. 2016; Dare Little 2014; Rantala 2012; Piskonen 2006.) Ylivelkaantuminen tuottaa riskin yksilön perusoikeuksien toteutumiselle kaventaen liikkumisvapautta, vapautta valita ammatti tai oikeutta terveyteen (Länsineva 2010). Heikentynyt taloudellinen tilanne johtaa pahimmillaan pitkittyneeseen köyhyyteen, jonka vaikutukset voivat ulottua seuraavaan sukupolveen asti (Branigan 2004).

Tutkimusaineisto ja metodologia

Tutkimusaineisto koostuu kuuden 19–26-vuotiaan nuoren teemahaastattelusta (ks. Pitkäjärvi 2017). Haastattelukutsua välitettiin kahden kunnan sosiaalitoimen sekä viiden sosiaalialan yrityksen ja yhdistyksen kautta. Lisäksi haastattelukutsu julkaistiin Suomi24.fi:n ja Kaksplus.fi:n keskustelupalstoilla sekä jaettiin Facebookissa ja Twitterissä. Haastattelurunko muodostui nuoren lapsuuden, velkatilanteen ilmitulon ja nykytilanteen teemoista. Haastattelut kestivät 40 minuutista puoleentoista tuntiin ja ne toteutettiin kirjaston tai haastattelijan työtiloissa. Haastattelut tallennettiin ja ne litteroitiin. Litteroitua aineistoa on yhteensä 115 sivua 1,5 rivivälillä kirjoitettuna. Tutkimusaineisto on kerätty vuosina 2015–2016.

Haastatelluista nuorista neljä oli joutunut yhden vanhemman ja kaksi kummankin vanhemman velkaannuttamaksi. Yhden nuoren velkaantuminen oli alkanut alaikäisenä ja muiden täysi-ikäistymisen jälkeen. Nuorilla oli vanhempien aiheuttamaa velkaa noin 3000–10 000 euroa. Tarkkaa velkasummaa oli vaikea hahmottaa, koska se jakautui usean eri laskuttajan, perintäyrityksen ja ulosoton kesken. Lähes kaikki nuoret olivat yrittäneet lyhentää velkoja itse. Velkaantumisen lisäksi osa nuorista oli menettänyt säästöjään tai ansiotulojaan taloudellisen hyväksikäytön seurauksena. Heiltä vanhemmat olivat varastaneet rahaa tai varoja oli ulosmitattu, mikä nostaa menetettyä euromäärää. Neljällä nuorella oli maksuhäiriömerkintä, ja yksi uskoi saavansa sellaisen pian.

Lähestyimme nuorten tuottamaa tietoa konstruktionistisesta näkökulmasta, jonka mukaan tieto rakentuu kielellisesti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sisältää erilaisia merkityksiä (Honkatukia 2018; Burr 2003). Aloitimme analyysin useaan kertaan tehdyllä aineiston lähiluvulla. Sen jälkeen teemoittelimme aineiston teemahaastattelun mukaisesti taloudellisen hyväksikäytön muotoihin, seurauksiin ja lapsuudenkodin taustoihin. Samalla teimme litteroituun aineistoon huomioita ja alleviivauksia velkaantumisen ja toimijuuden näkökulmista. Haastattelut koodattiin eri väreillä, jotta eri informanttien kertomukset olivat helpommin erotettavissa seuraavassa monivaiheisessa analyysiprosessissa.

Teemoittelun jälkeen pelkistimme aineistoa hyödyntämällä fenomenologisen erityistieteen metodia, mikä mahdollisti taloudellisen hyväksikäyttöön ja velkaantumiseen liittyvien merkitysten tarkastelun. Sen avulla etsimme vanhempien aiheuttamaa velkaantumista ja taloudellista hyväksikäyttöä kuvaavasta aineistosta nuorten kokemusten yhteisiä piirteitä luomalla heille ensin yksilölliset merkitysverkostot ja niiden pohjalta yleisen merkitysverkoston. (Perttula 2009; Perttula 1995.) Yleinen merkitysverkosto sisälsi neljä nuorten merkityksenantoja kuvaavaa teemaa: 1) *moninaiset tunnekokemukset*, 2) *ihmissuhteiden säröytyminen*, 3) *kaventuneet kuluttamisen ja itsensä toteuttamisen mahdollisuudet* sekä 4) *selviytymiskeinot ja pärjääminen*. Jatkoimme empiirisen osuuden jälkeen analyysiä tulkitsemalla näitä neljää nuorten kokemuksiin liittyvää teemaa, jotka vaikuttivat heidän toimijuuteensa nuorten itsenäistyessä lapsuudenperheestään.

Olemme noudattaneet tutkimuksen toteutuksessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009) tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita. Tutkimusta varten hankimme tarvittavat tutkimusluvut haastattelukutsua välittäneiltä organisaatioilta ja saimme Helsingin Diakonissalaitoksen tutkimuseettisen toimikunnan puoltavan lausunnon tutkimuksen toteuttamiselle. Nuoria informoitiin tutkimuksesta haastattelukutsussa ja -tilanteessa. He saivat itse päättää, mihin kysymyksiin vastasivat ja mitä halusivat kokemuksistaan kertoa. Haastattelun jälkeen nuorilla oli mahdollisuus purkaa ajatuksiaan haastattelutilanteesta tai olla haastattelijaan yhteydessä myöhemmin. Käytämme tulosten havainnollistamisessa aineisto-otteita, jotka olemme anonymisoineet

nuorten yksityisyyden turvaamiseksi. Aineisto-otteista poistettu asiasisältö on ilmaistu merkinnällä (...) ja niistä on karsittu analyysin kannalta merkityksettömiä täytesanoja (esimerkiksi ”niinku”). Aineisto-otteita ei ole identifioitu, koska haastatteluaineisto on pieni, eikä sillä ole tulosten tulkinnan kannalta merkitystä. Otteista ei voi siten yhdistää tai koota tietyn haastateltavan kertomusta.

Itsenäistyvien nuorten taloudellisen hyväksikäytön ja velkaantumisen kokemukset

Moninaiset tunnekokemukset

Nuorten velkaantumisen kokemuksiin liittyi monia tunteita. Ensinnäkin velkaantuminen ja vanhempien aiheuttaman taloudellisen hyväksikäytön kohteeksi joutuminen tulivat heille ikävänä yllätyksenä. Nuoret olivat siten velkaantuneet oman toimijuutensa ulottumattomissa olevan toiminnan johdosta (Mäki 2011), mikä tuotti heille toimijuuden rajoittuneisuutta ja uhriposition. Kolme nuorta toi esille, kuinka vanhempi oli painostanut heitä käyttämään palkkatulojaan tai säästöjään vanhemman tai perheen hyväksi. Lisäksi vanhemmat olivat vieneet luvatta nuoren tililtä rahaa tai heidän varojaan oli ulosmitattu velkaantumisen seurauksena. Joidenkin nuorten vanhemmat olivat käyttäneet luvatta nuoren henkilötietoja esimerkiksi pikalainan hakemiseen. Taloudelliseen hyväksikäyttöön liittyi usein salailua, mikä tarkoitti muun muassa nuoren nimissä olleiden laskujen piilottamista ja maksamatta jättämistä:

Oli se silloin aika järkytys, kun yhtäkkiä tuli, et lasku on, maksu on erään, mitä se nyt on, niinku menny eteenpäin jo. Olihan se siin kohtaa järkytys itelle, et tosi kiva, ku kukaan ei voinu maksaa niitä. Ku mä en oo kuitenkaan ite ottanu ni.

Sit siel posteis mä rupesin huomaa, et siel on meikäläisen nimi ja mä rupesin vähän ihmetteleen, et eihän tää pidä paikkaansa, et en mä oo kyllä mitään jotain kotisysteemiä tilannu ja ostanu. Ja sit siel oli vähän enemmänkin niitä. Mä rupesin löytään esim. tämmösiä no esim. autoja ja moottoripyörä oli mun nimissä. Sit siel oli kodin kaikki nää mikä tää on tää vakuutus ja oikeestaan kaikki, mitä oli ostettu tämmösiä mitä vaan tilataan niinku tarvii allekirjotukset ja nimet, ni niis oli meikäläisen nimi.

Salailun vuoksi velkatilanne selvisi osalle nuorista vahingossa tai viiveellä, jolloin maksuhäiriömerkintä ei ollut enää estettävissä. Salailu ja piilottelu voidaan nähdä yhdeksi vallankäytön muodoksi, joka rajoittaa nuorten toimijuutta. Nuorten oli mahdotonta toimia velkatilanteessa, kun he eivät olleet siitä tietoisia. (Vrt. Adams ym. 2008; Branigan 2004.)

Taloudellinen hyväksikäyttö heikensi nuorten mielialaa, mistä seurasi univaikeuksia ja masentuneisuutta. Jaksamisongelmat, ahdistus ja stressi vaikuttivat nuorten toimintakykyyn rajoittaen ja passivoiden heidän toimijuuttaan. Arvottomuuden tunteen sekä itsetunnon heikkenemisen on havaittu olevan yleistä myös taloudellista hyväksikäyttöä kokeneilla naisilla (Ragusa 2013; Branigan 2004). Hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyvät ongelmat vaikeuttivat opiskelua ja hidastivat töihin hakeutumista. Osa nuorista oli joutunut jäämään sairauslomalle. Velkoihin liittyvät laskut, maksumuistutukset ja perintäkirjeet aiheuttivat heille paineita. Nuoret kokivat velkatilanteen epäoikeudenmukaiseksi ja sen selvittelyn turhauttavaksi, koska he jäivät usein asian kanssa yksin, eivätkä kokeneet tullessaan kuulluiksi asioidessaan velkojien kanssa. Monen nuoren toimintaa rajoitti epävarmuus, jopa pelko siitä, millaisena ja kuinka pitkään velkatilanne tulee jatkumaan.

Stressi ja ahdistus oli. Et sit ku ei tienny, et kui pal niit tulee viel jatkossa olemaan. Et onks mun elämä pelkkää velanmaksuu.

Monet nuoret tunsivat myös vihaa vanhempaansa ja velkojia kohtaan. Osa nuorista muutti taloudellisen hyväksikäytön seurauksena nopeasti pois lapsuudenkodistaan, jolloin viha tai muu negatiivinen tunne motivoi nuoria toimimaan antaen voimaa lapsuuden perheestä irrottautumiseen, itsenäistymiseen ja elämänmuutoksiin. Erilaisten tunteiden voidaan ajatella olevan yksilön tahdon toteuttajia, jolloin ne saavat tavoitteellisen ja järjellisen selityksen (Notko 2011; Virkki 2004). Tämä tulee esille nuorten kokemuksissa:

Eiku siis noo siis, oli yks semmonen ilta. Se [oma tunne /PP] oli semmonen hyvin kiukkunen, niin päätin jollain tavalla pitää päästä pois kotoa. Ja sit siinä katoin sitä [internet/PP] sivuu ja kävin hänen tai kävin tapaamassa sitä, joka oli mun tuleva kämppis, ni sit katoin niitä papereita. Ja sit vasta ilmoitin, että oon lähössä.

Vaikka nuorten kokemukset määrittyivät enimmäkseen negatiivisten tunteiden kautta, välittyi aineistosta myös muunlaisia tunteita. Esimerkiksi vanhemman taloudelliset vaikeudet tai riippuvuudet säälistivät nuoria, vaikka samalla he näkivät tilanteen olevan seurausta vanhemman omasta toiminnasta. He kokivat vanhemman olevan vielä nuorta itseäänkin heikommassa asemassa. Anna-Riitta Lehtisen ja Johanna Leskisen (2005) tutkimuksessa velkaongelmaisista nuorista todetaan samantyyppisesti nuorten kertomana, että vanhempien ”elämään oppiminen”, toisin sanoen kulutustarpeiden ja -resurssien kanssa tasapainoilu näyttäisi aina vain jatkuvan. Tutkimuksemme nuorten sääli vanhempia kohtaan ei kuitenkaan kanavoitunut heidän auttamisekseen vaan etäisyyden ottamiseksi vanhempien vaikeuksiin.

No joo, kyl se niinku ku niil menee vähän huonosti, ni käy silleen vähän sääliks kuitenkin. Että niil ei välillä oo ruokaa ja silleen itellä on ja näin. Mutta sit mä yritän ajatella sen silleen, et ne on kuitenkin aikuisia ja aiheuttanu sen itse, niin tota. (...) Kyl mä oon just yrittäny pysyy poissa, koska niitten pitää hoitaa omat asiat (...) en mä varmaan kauheesti pystyiskään auttamaan. (...) Oishan tietenkin mukavaa, et viel pidettäis yhteyttä.

Nuoret toivat esille myös välittämisen ja toiveikkuuden tunteita suhteessa vanhempiinsa. Näissä tilanteissa nuorten vihan tunteet olivat laantuneet, kun taloudellisesta hyväksikäytöstä oli kulunut jo jonkin aikaa. Lopulta vanhempi koettiin kaikesta huolimatta tärkeäksi ja rakkaaksi. Tämä kuvastaa nuorten perhesuhteita koskeviin tunteisiin liittyvää moraalista ulottuvuutta. Nuoret ovat sisäistäneet perhesuhteita kulttuurisesti kuvaavien määreiden, kuten hoivan, välittämisen ja huolenpidon, tärkeyden (Sevón & Notko 2008, 14–17), mikä ohittaa koetun taloudellisen hyväksikäytön:

Kyl se aluks [vaikutti väleihin äidin kanssa /PP], mut ei se sit enää sen jälkeen. Ku oppi kattomaan siihen toiseen suuntaan just, et ei sil rahal oo oikeesti mitään välii. Ei, ei oikeestaan ei. Äiti on samanlainen, äiti rakastaa ja on ihana.

Nuorten pyrkimys emotionaaliseen itsenäisyyteen ja autonomiseen toimijuuteen rakentui keskinäisten riippuvuuksien hallitsemisessa ihmissuhteissa (ks. Juvonen 2015, 101). Aineistomme osoittaa, kuinka velkaantuminen ja taloudellisen hyväksikäytön kohteeksi joutuminen aiheuttivat nuorissa moninaisia tunteita,

jotka vaikuttivat eri tavoin heidän toimijuuteensa. Tunteet edistivät, tukivat tai rajoittivat nuorten toimijuutta.

Ihmissuhteiden säröytyminen

Nuorten kokemuksia merkityksellistää velkaantumisen ja taloudellisen hyväksikäytön tapahtuminen perhesuhteissa, mikä asetti nuoret alttiiksi perheen sisäiselle pahalle (Notko 2011, 99). Nuorten suhde vanhempansa oli säröytynyt hyväksikäytön seurauksena. Vaikka monella suhde oli ollut vaikea jo ennen kuin taloudellinen hyväksikäyttö oli alkanut, sen paljastuminen rikkoi lopulta nuoren luottamuksen. Luottamuksen rikkoutuminen aiheutti nuorissa epäluuloisuutta ja sai ottamaan etäisyyttä vanhempaan:

Se oli aika hirveetä, koska mua pelotti, et mun tulevaisuus on menny. Koska jos mulla ei olis luottotietoja, ni se vaikuttais aika paljon kaikkiin asioihin. Niin tota ja muutenkin koska siin vähän meni se luottamus vanhempiin, koska mä luotin siihen, et ne hoitaa asiat ja näin.

Kolmen nuoren suhde taloudellisesti hyväksikäytäneeseen vanhempaan oli jäänyt etäiseksi tilanteen selviämisen jälkeen. Osa nuorista piti yhteyttä vanhempansa harvoin ja osa ei ollut häneen lainkaan yhteydessä. Kaksi nuorista koki ajatuksen vanhemman tapaamisesta ahdistavaksi ja pelottavaksi. Vaihtoehtoisesti vanhempaan saattoi kohdistua niin suurta vihaa, ettei nuori halunnut olla tekemisissä hänen kanssaan.

Ja mä en, mua ei huvita nähdä sitä koko ihmistä, ku mua ahdistaa se. Ja aina, kun mä nään sen, mul tulee vaan semmosia shokkitiloja ja mä oon ihan shokissa ja kaikkee. (...) Ku mä oon äitikin on yrittäny sanoa mulle näistä veloista ja just niistä mun lapsuudentraumoista ja näistä, et pitäis vaan yrittää antaa anteeks, mut mul on hirveen vaikeeta. Ja sit jotenki sen ihmisen näkeminenki jotenki, en mä tiedä mist mä saisin niin paljon voimaa, et mä pystyisinkin kohdata sen tai jotenki. Ku sekin tuntuu olevan kauheen vaikeeta.

Osa nuorista toivoi, että etäisistä väleistä huolimatta suhde vanhempaan lähentyisi myöhemmin. Edellytyksenä oli, että vanhempi ottaisi vastuun aiheuttamistaan veloista ja katuisi tekoaan. Nämä nuoret olivat valmiita antamaan vanhemmalle anteeksi, mikäli hän sitä pyytäisi. Tämä kuvastaa väkivaltaa ja hyväksikäyttöä kokeneiden lasten ja nuorten kulttuurista ymmärrystä lapsen ja vanhemman

suhteen tärkeydestä, vaikka suhteeseen kiinnittyisi pahaa (esim. Laitinen ym. 2018). Toisaalta moni nuori ei halunnut tai pystynyt keskustelemaan taloudellisen hyväksikäytön seurauksista tai tunteistaan vanhempansa kanssa. Tyypillistä onkin, että lähisuhteissa tapahtuva vahingoittuminen jää helposti nimeämättä ja keskustelematta (Notko 2011, 205).

No siit me ei olla koskaan puhuttu. Mutta jos ne joskus kysyis, niin pystyisin [antamaan anteeksi / PP]. Koska onhan ne mulle tärkeet kuitenkin kaiken kokeman jälkeen.

Nuoren ja vanhemman luottamussuhteen säröytyminen vaikutti nuorten käsitykseen ihmisten luotettavuudesta. Osa nuorista koki, että uusiin ihmisiin oli vaikea luottaa ennen kuin ihmissuhde muuttui merkitykselliseksi. Nuoret kuvasivat olevansa aiempaa epäluuloisempia muiden aikomuksia kohtaan. Luottamuksen puute voi lisätä nuorten turvattomuuden tunnetta, sillä se estää heitä kiinnittymästä muihin ihmisiin tai ympäröivään yhteisöön (ks. Ilmonen & Jokinen 2002). Luottamuksellisten ihmissuhteiden voidaan siten ajatella tukevan ihmisten toimijuutta (Mäkinen 2015, 113–114). Vaikeus luottaa ihmisiin voi johtaa nuoren sosiaaliseen eristäytymiseen ja yksinäisyyteen. Vaikka kodin pitäisi olla sosiaalista hyvinvointia tukeva paikka, voi se vahvistaa nuorten yhteiskunnallista irrallisuutta ja yksinäisyyttä (Junttila 2015, 126).

Kaventuneet kuluttamisen ja itsensä toteuttamisen mahdollisuudet

Velkaantuminen ja taloudellinen hyväksikäyttö vaikuttivat itsenäistyvien nuorten mahdollisuuksiin toimia kulutusyhteiskunnassa ja tehdä valintoja. Puhe arjen rajoitteisuudesta ja velkaantumisen aiheuttamasta niukasta elämästä kuvasti nuorten kokemuksia (ks. myös Mäki 2011). Itsenäistymiseen liittyy taloudellinen autonomia ja rahan käytöstä päättäminen. Erityisesti taloudellisesti riippumattomissa länsimaisissa yhteiskunnissa korostuu yksilön vapaus tehdä haluamiaan asioita (Arnstberg 2007, 140–141). Taloudellinen niukkuus heikensi nuorten asemaa kuluttajina, heidän mahdollisuuksiaan tehdä valintoja ja siten myös heidän toimijuuttaan kaupallistuneessa ja markkinoistuneessa nuorisokulttuurissa (Autio 2006, 19). Nuorten yhteiskunnallisen toimijuuden on havaittu kaventuneen myös palvelutilanteissa, joissa nuori on tullut sivuutetuksi ikänsä vuoksi. Tällöin nuoren toimija-asema asettuu usein heitä vanhempien

henkilöiden arvioitavaksi. (Kuismin ym. 2015, 39–40.) Myös yksi haastattelumme nuori koki, ettei tullut velkojen taholta kuulluksi yrittäessään selvittää velkojaan.

Nuorilla oli velkaantumisen seurauksena maksuhäiriömerkintöjä, jotka oli asetettu ulosottoviranomaisen tai tuomioistuimen päätöksellä tai kulutusluoton myöntäneen yrityksen ilmoituksen perusteella (ks. Luottotietolaki 11.5.2007/527). Nuoret eivät kuitenkaan kokeneet maksuhäiriömerkinnän vaikuttaneen elämäänsä juurikaan, mihin saattaa liittyä nuoruuteen yleisemmin mielletty taloudellinen niukkuus esimerkiksi opiskeluaikana. Nuoret nostivat esiin, ettei osamaksulla tai laskulla ostaminen enää onnistunut. Heidän täytyi säästää isompiin hankintoihin etukäteen ja pohtia kulutustottumuksiaan, minkä he kokivat toisaalta hankalaksi ja toisaalta myönteiseksi asiaksi. Vaikka rahankäytön maltillisuus ja kontrolli ovat aineistomme nuorten kohdalla seurausta itsestä riippumattomasta velkaantumisesta, näyttäytyvät ne laajemmin nuorten kuluttajuudessa myös hyveinä (Autio 2006).

Positiivinen ajattelu auttoi nuoria sopeutumaan velkatilanteeseen ja etsimään joustavia toimintatapoja kuluttamiseen. Tällöin nuoret saattoivat elää vapaaehtoisesti vaatimattomasti, mikä korosti kuluttamattomuutta valintana eikä pelkästään velkatilanteesta johtuvana tekijänä. Kuluttamattomuus oli selviytymiskeino, joka asemoi nuoret toimijoiksi taloudellisen hyväksikäytön uhriuden sijaan. Tämän voi tulkita myös nuorten vastareaktioksi ja tarpeeksi saavuttaa kunnioitusta nykyisessä kulutusyhteiskunnassa, jossa ihmisarvo määrittyy usein talouden perusteella. (Ks. Mäki 2011.) Nuorten kokemuksissa välittyi pyrkimys vahvistaa taloudellista itsenäisyyttä ja sen myötä itsenäisempää toimijuutta harkitsevaisuuden ja säästäväisyyden avulla (ks. Autio 2006). Nuorten harkitseva ja säästävä toimijuus liittyi erilaisiin ostotapahtumiin ja tavaroiden tarpeellisuuden puntarointiin.

Mä en saanu mitään vakuutuksiikaan, ku mulle tuli autoki alle ja sitä rataa. Oikeestaan se on opettanu tosi paljon toi luottotiedottomuus, et ei ota osamaksulle mitään. Siin tapaukses se on niinku positiivist. Et oppii kattoo sitä vähän eri kulmast, et ostaa saman tien sit jotain ei sit tai sil taval. Tai et alkaa mieltii sitä tarpeellisuutta myöski, onks se asia tarpeellinen, niin tarpeellinen et se on pakko saada.

Aineistossa tulee esille, kuinka velkaantuminen ja taloudellinen hyväksikäyttö vaikuttivat asumiseen, joka on yksi keskeinen itsenäistymisen edellytys. Muuttaminen edellyttää taloudellisia resursseja esimerkiksi vuokravakuuden ja vuokran maksamiseen tai tarvittavan kodin irtaimiston hankkimiseksi. Moni nuori sai taloudellista apua sosiaalitoimistosta tai sukulaisilta. Myös vuokra-asunnon löytyminen voi hankaloitua, sillä pääsääntöisesti hakijoiden luottotiedot tarkistetaan. Vuokranantajat edellyttävät usein vuokralaiselta kotivakuutuksen hankkimista, mikä on maksuhäiriöiselle vaikeaa. Velkaantuneet nuoret kokivat näin joutuneensa eriarvoiseen asemaan vuokra-asuntomarkkinoilla. Taloudellisista haasteista huolimatta viisi nuorta muutti omaan asuntoon pian sen jälkeen, kun velkatilanne oli tullut ilmi. Osalle heistä velkatilanteen laajuus selvisi vasta muuton jälkeen.

Ja sillen ku yritin muuttaa pois, sillen oli myös silleen että, että ois pitäny kerätä takuuvuokraan rahat ja silleen kuukauden aikana aina äiti tyhjensi sen tilin sit. Ja sit, mut sit oli sinänsä onnee ku pääsi muuttamaan, ku muutin semmoseen yksityiseen, mis on yksityinen vuokranantaja. Niin sieltä ei kysely noita maksuhäiriöitä ja toi, muuten en ois varmaan päässy asumaan sinne.

Velkaantumisen vaikutukset näkyivät asunnon hankkimisen ja kuluttamisen lisäksi myös muilla nuorten elämäalueilla, kuten opiskelussa ja työelämään siirtymisessä. Velkaantuminen vaikutti nuorten psyykkiseen vointiin. He kokivat jaksamisongelmien ja masennuksen vaikeuttavan opiskelua, jolloin opintojen suorittaminen hidastui tai töihin meno viivästyi.

No lähinnä tohon koulunkäyntiin, et ei oo oikein jaksanu sinne mennä, ku esim jonain päivänä on tullu kolme eri postia, joissa vaikka tulee et toista sataa, maksa tämä. Sit sielt tulee vaikka ulosottoa ja sit samaan aikaan tulee vaikka jonkun oikeusjuttuja. Ja sit mä oon silleen, et ei paljoo kiinnosta mennä vaik kouluun ja. Kyl se siihen on vaikuttanu eniten.

Kuten aiemmissa väkivaltatutkimuksissa on todettu (esim. Ragusa 2013; Branigan 2004), velkaantumisen aiheuttama häpeä ja itsetunnon heikkeneminen vaikeuttivat nuorten töihin hakeutumista. Myös mahdollinen palkkatulojen ulosmittaus heikensi kahden nuoren kiinnostusta työntekoon. Seuraukset työ- ja koulutusmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisestä voivat ulottua pitkälle

tulevaisuuteen, sillä työ- ja koulutusurien katkonaisuus vähentää nuorten henkilökohtaista ja henkistä pääomaa (ks. Kaittila & Nyqvist 2014). Aineistomme osoittaa, että haastavasta elämäntilanteesta tai tulevaisuuden vaihtoehtoihin kohdistuvista epävarmuuksista ja peloista huolimatta nuoret halusivat pääsääntöisesti opiskella ja siirtyä työelämään, mikä osaltaan auttaa vahvistamaan heidän toimijuuttaan ja yhteiskunnallista osallisuuttaan.

Selviytymiskeinot ja pärjääminen

Nuorten tavat ratkoa velkatilannetta vaihtelivat. Yksi selviytymiskeino oli toimia aktiivisesti tilanteen ratkaisemiseksi. Nuoret selvittivät itse velkojilta neuvoja velan hoitamiseen. Osa nuorista maksoi velkoja palkkatuloillaan. Tällainen toiminta yhdistyy perinteiseen toimijuuden käsitteeseen (esim. Giddens 1984) eli nuori otti vastuun toiminnastaan ja valinnoistaan velkatilanteen tultua ilmi.

Mä otin ite yhteyttä näihin perintätoimistoihin ja sovin niitten kans niitä, ku mä tiesin et tää on kuitenkin mahdollista. En mä oikeestaan tarvinnut siin vaihees mitään apua. (...) Kyl mä muistaakseni alust lähtien mä olin yhteydessä niihin [perintäfirmoihin /PP] ja kysyin, et miten tää homma toimii. Ja oli mahdollista saada se [velka /T] eriin. Sen ensimmäisen kohallahan se suoraan otettiin mult pois [ulosmittaus /PP], et sen jälkeen ku niit alko tuleen, ni.

Useat nuoret kertoivat velkatilanteestaan joko viranomaisille tai muille auttamistahoille. He olivat pyytäneet apua aikuissosiaalityön, talous- ja velkaneuvonnan, koulukuraattorin tai kolmannen sektorin toimijoilta. Nuoret saivat apua velkojen maksuun esimerkiksi toimeentulotuesta tai he neuvottelivat opintolainan takaisinmaksulle lisäaikaa. Vaikka kolme nuorista sai velkatilanteeseensa ohjausta tai neuvontaa, eivät he eri syistä olleet pystyneet tai halunneet tehdä velkatilanteelleen mitään tai sen selvittely oli jäänyt kesken. Yksi nuorista sai sosiaalitoimistosta velkaneuvonnan yhteystiedot, muttei uskonut voivansa hoitaa velkojaan. Toisen kohdalla yhteys velkojen selvittelyssä auttaneeseen kuraattoriin katkesi opintojen päätyttyä ja kolmas nuorista ei kokenut voivansa tehdä velkatilanteelleen mitään. Nuorten toimijuus näyttäytyi tällöin monitahoisesti rajoittuneena toimijuutena (Evans 2007).

Työelämään siirtyminen muodostuu vaikeaksi ilman sopivaa toisen tai kolmannen asteen koulutusta. Lisäksi opiskelusta itsestään aiheutuu nuorelle kuluja, jotka

voivat estää koulutukseen hakeutumisen (Myllyniemi & Kiilakoski 2018; Ylikännö 2013). Aineistossa tulee esille, kuinka monet nuorten toimijuutta rajoittavat tekijät velkatilanteessa ovat rakenteellisia, jolloin heidän on lähes mahdotonta vaikuttaa niihin itse:

No siis joo, ku mä oon Vamoksessa, ni niin tota vaikka siellä käydään just näitä työjuttuja tai semmosia, sekin on vähän semmosta, et sielläkin voi kans puhuu kaikesta vähän muistakin asioista, ku vaan perus koulu- tai työasioista. Niin sitten, siel mä joskus puhuin sen yhen talous- ja velkaneuvojan kans mitä näille voi tehdä, ni eipä niille oikeestaan vielä voi tehdä mitään noille mun veloille, kun mä oon työttömänä. Et sitku mä menisin töihin, ni sitten.

Neljä nuorta oli pohtinut rikosilmoituksen tekemistä vanhemmastaan. Lopulta ainoastaan yksi heistä teki ilmoituksen ja haki oikeudellista ratkaisua velkatilanteeseen. Nuorten kokemukset kuvastavat lähisuhdeväkivallan uhreille tyypillistä käsitystä menettelyllisen oikeudenmukaisuuden tärkeydestä, eikä niinkään lopputulokseen perustuvasta oikeudenmukaisuudesta, jossa tekijä saa rangaistuksensa (Ervasti 2004, 175–176). Rikosilmoituksen tehnyt nuori sai tukea toiminnalleen toiselta vanhemmaltaan:

No ihan suoraan sanottuna voi vittu. Ja sit tota mä otin mutsiin yhteyttä ja sit se toi niinku sanottiin, et nyt tehään kyllä poliisille rikosilmoitusta ja muuta. Ja tuu mun luo hetkeks nyt asumaan äläkä ota faijaan yhteyttä nyt mihinkään. Ja sit tota menin sinne ja tehtiin se rikosilmoitus ja läh... No joo, sit alko tää, ku mul on semmonen kansio, siel on kaikki ne tietsä paperit, ni niit firmojen määrii, ku siel on siis tosi paljon niit firmoi. (...) ja sit ku tulee nää, mitkä ne on nää, tieks sä nää, ku sä et maksa muistutuslaskui. Niin, niin nää eri toimistot, ni niihin piti olla yhteydessä ja sit selvitellä näitä. Siin oli ihan sikana rallii. (...) No lähinnä se tai no tän homman sais oikeuteen ja sais pois sielt mun nimistä nää kaikki tämmöset jutut. (...) Täl hetkel mua vaan ite ottaa päähän tää tietsä, ku joutuu oikeuteen ja kaiken tämmösen selvitteleen. Sit varsinki, ku jossain vaihees mennään oikeuteen omaa faijaa vastaan. Sehän se vasta rallii onki.

Rakkaus vanhempaa kohtaan, pelko perheen reaktioista tai usko vanhemman oikeaan toimintaan saattaa vaikuttaa siihen, ettei taloudellista hyväksikäyttöä kokenut nuori hae apua (Dare Little 2014). Naisten kokemaa taloudellista väkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu, että suurin osa naisista ei hae oikeudellista apua tilanteeseensa tietämättömyydestä ja taloudellisen väkivallan

jatkumisen pelosta johtuen. He voivat lisäksi kokea yhteydenoton viranomaisiin epämieluisaksi. (Esim. Ragusa 2013.) Tämä tulee esille myös niiden nuorten kokemuksissa, jotka eivät tehneet rikosilmoitusta. Nuoret jättivät rikosilmoituksen tekemättä esimerkiksi, jos he eivät tieneet miten tilanteessa tulisi toimia tai pelkäsivät vanhempansa reaktiota:

Toki sillan, kun mä mietin, että mitenköhän siinä lakitoimisesti ois voinut toimii. Mut ku itse en tiedä niistä asioista juuri mitään. Miten niitten kanssa voi toimia, niin on jäänyt se.

No siis mullahan oli asianajaja siinä, koska se tota just mietti sitä, et miten et jos haluu tehdä esim. rikosilmoituksen. Mut en mä aatellu sitä, koska mä en tiä miten esim. mun isä ois reagoinu. Ku se on silleen vähän arvaamaton. Niin tota, niin en sitte. Mä aattelin, et ehkä se ei oo tarpeen sitten.

Kun velkojen ilmitulosta oli kulunut aikaa, osalla nuorista suhtautuminen tilanteen selvittämiseen muuttui välinpitämättömämmäksi ja passiivisemmäksi. Nuoret kokivat, etteivät he voineet omalla toiminnallaan vaikuttaa velkoihin tai saada vanhempaa vastuuseen teoistaan. Arjen toimintakykynsä säilyttääkseen nuoret yrittivät olla ajattelematta velkojaan:

No mul on ollu semmonen ajatus, kun tiedän, etten tällä hetkellä juuri tällä hetkellä ei ole mitään millä sitä lähtisin oikeasti relistisesti hoitamaan, niin en. Pysin olemaan miettimättä, koska muuten siitä taas herää stressi ja.

Vaiks sä kuin mietit tommost asiaa, ni eihän se siitä lähe mihinkään rullaan. Mä vaan niinku, et tämmöset on nää kortit ja näillä mennään. Ja koitetaan pärjää. En mä oikeen. Ite ei voi oikeen muuttaa tota tilannetta mihinkään suuntaan nyt täl hetkellä. Se on vaan kaikki siitä odottelust täl hetkellä.

Nuoret toivat esille oman toiminnan ja asenteen sekä omien asioiden kuntoon saattamisen tärkeyden taloudellisesta hyväksikäytöstä selviytymisessä. He korostivat pärjäämisen tunnetta ja eteenpäin pyrkimistä elämässään. Pärjääminen kuvastaa nuorten halua purkaa tietoisesti passiivista taloudellisen hyväksikäytön uhrin roolia ja korostaa sen sijaan aktiivista selviytymistä (Mäki 2011). Nuoret kokivat kasvaneensa ja vahvistuneensa kokemustensa ja erityisesti selviytymisensä myötä. Tällainen pärjääminen on nuoren arjen valintoja

korostavaa henkilökohtaista toimijuutta (Lehtinen & Leskinen 2005, 99; Lister 2004).

Ainakin toivon, että pääsen työ- ja opiskeluasiassa, et se on ollu sellanen mistä ylipäänsä (...) tahtois päästä tai hoitaa ne asiat. Ja sit siin ku siinä sitten mieltii noi muut asiat ja et pitää huolta noista omasta terveydestä ja muusta. Ja näkisin, että vaikka tässä on tietenkkin on ollu vähän vaikeampi reitti, niin että pyrin toimin siihen, että eteenpäin menen. Kun on tosiaan ollu ainakin sellaisia hetkiä, kun on tuntenu, et en pääse, et on ihan jumissa.

Kyl siin tulee vähän semmonen, et se (...) vahvistaa sil taval, et ku on selviytyny noista, niin tietää et tulee selviytymään monest muustkin mitä tulee tulevaisuudessa oleen edessä.

Taloudellisen hyväksikäytön jälkeinen aika voimaannutti nuorten toimijuutta, mikäli nuori koki hallitsevansa velkatilannettaan. Taloudellisesta hyväksikäytöstä selviytyminen kasvatti nuorten itseluottamusta, arjen taitoja ja uskoa omaan pärjäämiseen. Pärjääminen on vahvasti kytköksissä nuorten itsenäiseen toimijuuteen. Se voi joissakin yhteyksissä olla nuoren sisällyksetöntä ja pakonomaista toimintaa, missä korostuu nuoren halu pärjätä itsenäisesti ilman vanhempien tukea. (Juvonen 2015.) Pärjäämisen ja selviytymisen eetos asemoi nuoret pois uhrin tai syrjäytyneen identiteetistä vahvistaen nuorten ihmisarvon tunnetta (ks. myös Mäki 2011). Nuorten kokemuksissa pärjääminen määrittyi osin olosuhteiden pakosta tapahtuneeksi, mutta kuitenkin positiivissävytteiseksi toiminnaksi.

Velkaantumisen ja taloudellisen hyväksikäytön merkitykset nuorten toimijuudelle

Olemme tarkastelleet itsenäistyvien nuorten kokemuksia vanhempiensa aiheuttamasta velkaantumisesta ja sen vaikutuksia nuorten toimijuudelle. Nuorten kokemukset velkaantumisesta ulottavat eri elämänalueille ja niillä voi olla kauaskantoisia seurauksia. Tutkimuksemme perusteella velkaantuminen saa nuorten kokemuksissa taloudellisen ulottuvuuden lisäksi psyykkisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä, jotka kietoutuvat toisiinsa ja määrittävät heidän toimijuuttaan. Vaikka tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan kaikkia

vanhempiensa velkaannuttamia nuoria, voidaan niiden avulla pyrkiä ymmärtämään perhepiirissä tapahtuvaa nuoriin kohdistuvaa taloudellisen hyväksikäytön ilmiötä (ks. Perttula 2009).

Vanhempien taloudellisen hyväksikäytön aiheuttama velkaantuminen rajoittaa nuorten toimijuutta ennen kaikkea taloudellisesti, mikä ilmenee moninaisina arkielämän haasteina, kuten maksuhäiriömerkintöinä ja vaikeutena hankkia oma asunto. Velkaantuminen rajoittaa siten nuorten valinnanmahdollisuuksia oman elämänsä rakentamisessa. Lisäksi se kaventaa nuorten itsenäistymisen ja toimijuuden mahdollisuuksia siinäkin mielessä, että taloudellisella itsenäisyydellä on todettu olevan merkittävä vaikutus nuorten elämän muiden kehitykseen liittyvien tapahtumien, kuten jatkokoulutuksen ja itsenäisen asumisen, aloittamisessa (Ranta 2015, 22). Velkaantuminen hidastaa nuorten opintojen suorittamista sekä koulutuksen ja ammatillisen pätevyyden hankkimista. Ammatillisen pätevyyden puuttuessa nuorten mahdollisuudet toimia työmarkkinoilla ovat rajalliset. Tämä voi lisätä yhteiskunnallista eriarvoistumista, sillä toimijuus ja yhteiskunnallinen osallisuus määrittyvät usein työssäkäynnin perusteella. Katkonaiset opiskelu- ja työurat voivat haitata nuoria pitkälle tulevaisuuteen, estää suuntautumista kohti odotusten kaltaista aikuisuutta ja kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Velkaantuminen luo nuorelle erilaisia yhteiskunnalliseen osallisuuteen liittyviä riskejä. Heikon taloudellisen tilanteen vuoksi nuori voi joutua hakemaan sosiaalietuuksia, joista viimesijaisena toimeentulotukea. Pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus luo nuorelle syrjäytymisriskin ja voi leimata hänet moniongelmaiseksi (Ylikännö 2013). Syrjäytymisriskin lisäksi vanhemman taloudellisen hyväksikäytön kohteeksi joutuminen ja mahdollinen velkaantumisen aiheuttama maksuhäiriömerkintä ovat riskitekijöitä nuorten perusoikeuksien toteutumiselle, kuten henkilökohtaiselle vapaudelle ja koskemattomuudelle (Lämsineva 2010).

Tutkimuksemme perusteella yhteiskunnallisen osallisuuden kokeminen ja sosiaalisten suhteiden muodostaminen on vaikeaa, jos nuori ei pysty opiskelemaan ja jää siten velkaantumisen vuoksi opiskelu- ja työyhteisöjen ulkopuolelle. Lisäksi

nuorten sosiaalinen elämä ja vapaa-ajan vietto edellyttävät usein taloudellista liikkumavaraa, mahdollisuutta ostaa ja kuluttaa. Mikäli tällaista liikkumavaraa ei ole, voi kulutuskulttuuriin kiinnittyvä urbaani sääntöjärjestelmä leimata nuoren kyvyttömäksi tai erilaiseksi sekä kaventaa mahdollisuuksia toimia sosiaalisissa suhteissa (Myllyniemi & Kiilakoski 2018; Majamaa & Rantala 2016; Arnstberg 2007, 141).

Velkaantumisen ja taloudellisen hyväksikäytön kokemukset tuottavat nuorten toimijuudelle sosiaalisia merkityksiä, jotka tulevat esille nuorten kokemuksissa erityisesti liittyen luottamukseen. Nuorten suhde velkaantumisen aiheuttaneeseen vanhempaan muodostuu ristiriitaiseksi. Vaikka nuoret menettivät luottamuksen vanhempaansa, kokivat he hänet tärkeäksi. Lasten lojaalius suhteessa väkivaltaisesti tai vahingollisesti käyttäytyvään vanhempaan on kulttuurisesti normitettua ja tulee esille myös muissa lasten ja väkivaltaisesti käyttäytyvän vanhemman suhdetta käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Laitinen ym. 2018). Taloudellisen hyväksikäytön sosiaaliset merkitykset ulottuvat perheen lisäksi myös nuorten muihin sosiaalisiin suhteisiin hankaluutena muodostaa ja ylläpitää luottamuksellisia ystävyys- ja seurustelusuhteita. Aineistomme osoittaa, kuinka luottamuksen väheneminen kaventaa toimijuuden sosiaalisia ulottuvuuksia.

Taloudellinen hyväksikäyttö ja velkaantuminen tuottavat myös psyykkisiä vaikutuksia, jotka rajoittavat nuorten toimijuutta. Suurin osa nuorista koki taloudellisen hyväksikäytön ja velkaantumisen heikentäneen heidän psyykkistä hyvinvointiaan ja jaksamistaan. Toisaalta aineistomme osoittaa, kuinka velkaantumisen ja taloudellisen hyväksikäytön kokemukset voivat tuottaa nuorten toimijuudelle uudenlaisia merkityksiä pärjäämisen ja selviytymisen kokemusten myötä. Taloudellinen hyväksikäyttö saa nuoret itsenäistymään nopeasti, jolloin nuorten toimijuus näyttäytyy itsenäisenä ja pärjäävänä toimijuutena (esim. Juvonen 2015). Taloudellisesta hyväksikäytöstä huolimatta nuorten ajattelua ja toimintaa ohjaa selviytymisen vire ja suuntautuminen tulevaisuuteen, mikä tulee esille myös muissa lähisuhdeväkivallan kohteena olevien kokemuksia käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Ojuri 2004). Mahdollisuus tehdä taloudellisia valintoja taloudellisesta hyväksikäytöstä ja velkaantumisesta huolimatta vahvistaa

nuorten aktiivista ja kyvykästä toimijuutta ja osoittaa elämänhallinnantaitoja (ks. Mäki 2011).

Taloudellinen hyväksikäyttö määrittää nuoren itsenäistymisen ja toimijuuden sekä yhteiskunnallisen osallisuuden mahdollisuuksia. Se luo nuorten toimijuudelle esteitä ja rajoitteita muodostaen taloudellista niukkuutta sekä sosiaalista ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta ruokkivan kehän. Nuorten kokemukset taloudellisesta hyväksikäytöstä ja siitä johtuvasta velkaantumisesta ulottuvat eri elämänalueille, minkä vuoksi nuoret tarvitsevat monialaista ja -tasoista tukea arkeensa. Myös nuoruuteen liittyvät nivelvaiheet tulisi huomioida katkeamattoman auttamispolun varmistamiseksi. Nuoren on vaikeaa selviytyä yksin osasta taloudellisen hyväksikäytön seurauksista, kuten sosiaalisesta osattomuudesta, taloudellisista haasteista tai vaikeudesta luottaa ihmisiin, niiden yhteiskunnallisen ja sosiaalisen ulottuvuuden vuoksi.

Nuorten velkaantumisen kokemusten tarkastelu taloudellisen hyväksikäytön näkökulmasta on osoittanut vanhempien aiheuttaman velkaantumisen haavoittavuuden nuorten toimijuudelle ja itsenäistymiselle. Lisäksi tarkastelu tuo uutta näkökulmaa taloudellista väkivaltaa koskevaan keskusteluun erityisesti taloudellisen hyväksikäytön kokijalleen tuottaman yhteiskunnallisen eriarvoisuuden näkökulmasta. Lapsuudessa esiintyneet tai perheeltä periytyneet ylisukupolviset ongelmat heijastuvat nuorten tulevaisuuteen ja ennustavat elämänlaadun riskejä. Myös aineistomme perhetaustaa koskevat tiedot antavat viitteitä vanhempiensa velkaannuttamien nuorten lapsuudenperheiden sosiaalisista ongelmista, kuten päihteiden käytöstä tai vähävaraisuudesta. Eriarvoiset lähtökohdat itsenäistymiseen ovat yhteiskuntapoliittinen haaste. Peräänkuulutamme poliittista ja yhteiskunnallista vastuunottoa sekä lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten tiedon lisäämisen tärkeyttä perheessä velkaantumisesta ja vanhempien lapsiinsa kohdistamasta taloudellisesta hyväksikäytöstä. Jotta taloudellisen hyväksikäytön seuraukset eivät muodostaisi esteitä itsenäistymiselle, tulisi vanhempiensa velkaannuttamat lapset ja nuoret tunnistaa, ja saada heidät tukitoimien piiriin jo varhaisessa vaiheessa.

Kiitokset

Haluamme kiittää tutkimukseen osallistuneita nuoria luottamuksesta ja haastatteluissa jakamista kokemuksista.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna (2012) Elämän umpisolmuja avaamassa. Toimijuus ja institutionaaliset rajat nuorten siirtymissä. Teoksessa Elina Pekkarinen & Kaisa Vehkalahti & Sami Myllyniemi (toim.): Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolut -vuosikirja 2012. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 131, 180–191.
- Adams, Adrienne & Sullivan, Cris & Bybee, Deborah & Greeson, Megan (2008) Development of the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women* 14 (5), 563–588.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2004) *Emerging Adulthood. The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. Oxford: Oxford University Press.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2000) *Emerging Adulthood. A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties*. *American Psychologist* 55 (5), 469–480.
- Arnstberg, Karl-Olov (2007) *Svenska Tabun*. Stockholm: Carlssons.
- Autio, Minna (2006) Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 65. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia: Helsinki.
- Branigan, Elizabeth (2004) *His Money or Our Money? Financial Abuse of Women in Intimate Partner Relationships. A Report for the Coburg Brunswick Community Legal and Financial Counselling Centre Inc*. [Http://csmc.org.au/wp-content/uploads/2014/05/Financial_Abuse.pdf](http://csmc.org.au/wp-content/uploads/2014/05/Financial_Abuse.pdf). (Viitattu 12.9.2016.)
- Burr, Vivien (2003) *Social Constructionism*. London and New York: Routledge.
- Dare Little, Allison (2014) Financial Fraud and Child Abuse. *Reclaiming Children and Youth* 23 (2), 54–57.
- Ervasti, Kaijus (2004) Käräjäoikeuksien sovintomenettely. Empiirinen tutkimus sovintomenettelyn edistämisestä riitaprosessissa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 207. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Evans, Karen (2007) Concepts of bounded agency in education, work, and the personal lives of young adults. *International Journal of Psychology* 42 (2), 85–93.
- Giddens, Anthony (1990) *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.
- Gordon, Tuula (2005) Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa Anneli Meuman-Solin & Ilkka Pyysiäinen (toim.): *Ihmistieteet tänään*. Helsinki: Gaudeamus, 114–130.
- Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina & Thomson, Rachel (2008) Young female citizens in education: emotions, resources and agency. *Pedagogy, Culture & Society* 16 (2), 177–191.
- Honkatukia, Päivi (2018) Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 149–170.
- Hovila, Maarit (2016) Alaikäinen ulosottovelallisenä – toimiiko edunvalvontaoikeudellinen suoja? *Janus* 24 (2), 139–155.
- Husso, Marita & Virkki, Tuija (2008) Sukupuolittunut luottamus ja väkivalta parisuhteissa. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.): *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Gaudeamus, 259–273.
- Ilmonen, Kaj & Jokinen, Kimmo (2002) *Luottamus modernissa maailmassa*. Jyväskylä: SoPhi.

- Juhila, Kirsi (2008) Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa Kirsi Juhila & Arja Jokinen (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 82–108.
- Junttila, Niina (2015) Kavereita nolla. Helsinki: Tammi.
- Juvonen, Tarja (2015) Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 165.
- Kaittä, Anniina (2017) Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa. Turku: Turun yliopisto.
- Kaittä, Anniina & Nyqvist, Leo (2014) Taloudellinen väkivalta parisuhteessa – kirjallisuuskatsaus. *Janus* 22 (3) 2014, 262–178.
- Kuismin Ari, Kylkilahti Eliisa & Autio, Minna (2015) Palvelua nuorille! Iän esittäminen, asemat ja naamioituminen palvelukohtaamisissa. *Nuorisotutkimus* 33 (2), 37-51.
- Laitinen, Merja, Nikupeteri, Anna & Hurtig, Johanna (2018) Häiritsevä tieto ja toimijuus – lapset vanhempien eron jälkeisessä vainossa. Teoksessa Jarno Valkonen (toim.): Häiritsevä yhteiskuntatutkimus. Rovaniemi: Lapland University Press, 23–50.
- Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula (2007) Sensitiivisen haastattelututkimuksen eettiset haasteet. *Janus* 15 (4), 316–332.
- Laki holhoustoimesta (1.4.1999/442).
- Lastenoikeuksien sopimus (60/1991).
- Layder, Derek (2006) *Understanding Social Theory*. 2nd Edition. London: Sage.
- Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna (2005) Irtiottoa ja riippuvuutta – velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon murtomaastossa. Teoksessa
- Autio, Minna & Paju, Petri (toim.) *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 92–101.
- Lister, Ruth (2004) *Poverty*. Cambridge: Polity Press.
- Luottotietolaki (11.5.2007/527).
- Länsineva, Pekka (2010) Pikaluottojen sääntely ja perusoikeudet. *Lakimies* 6/2010, 1054–1060.
- Majamaa, Karoliina & Rantala, Kati (2016) Nuorten aikuisten velat, velkaongelmat ja keinot talouden tasapainottamiseksi. Helsinki: Helsingin yliopisto & Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 16/2016.
- Mattila, Minna (2005) Nuorten velkojen järjestelemisen karikat. Teoksesta Minna Autio & Petri Paju (toim.): *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Yliopistopaino, 112–115.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2018) Tilasto-osuus. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 9117.
- Mäki, Sari (2011) Peruselämää perusturvalla – taloudellisen niukkuuden kuluttajapositionit. *Kulutustutkimus. Nyt* 5 (1), 33–51.
- Mäkinen, Sanna (2015) Näköaloja toimijuuteen nuoruuden siirtymissä ja suunnanotoissa. Teoksessa Päivi Annika Kauppila & Jussi Silvonen & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) *Toimijuus, ohjaus ja elämäntilanne*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, 103–127.
- Niemi, Marja-Leena (toim.) (2017) *Nuoret ja velka – Akatemiahankkeen tutkimuskoosteita*. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-972-2>. (Viitattu 16.3.2019.)

- Notko, Marianne (2011) *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ojuri, Auli (2004) *Väkivalta naisen elämän varjona – tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Perttula, Juha (2009): *Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria*. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.): *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi, 115–162.
- Perttula, Juha (1995): *Kokemus psykologisena tutkimuskohteena*. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Peura-Kapanen, Liisa & Aalto, Kristiina & Lehtinen, Anna-Riitta & Järvinen, Raija (2016) *Ylivelkaantumisen ehkäisyn ja hoidon tehostaminen*. Helsinki: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 26/2016.
- Piskonen, Elina (2006) *Helppoilla luotoilla umpikujaan – tutkimus kulutusluotoilla ylivelkaantuneista Takuu-Säätiön asiakkaista*. Helsinki: Helsingin yliopisto/taloustieteen laitos, selvityksiä nro 45.
- Pitkäjärvi, Pauliina (2017) *Vanhempiensa velkaannuttamat*. Taloudellinen hyväksikäyttö kuuden itsenäistyneen nuoren kokemana. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Postmus, Judy L. & Huang, Chien-Chung & Mathisen Stylianou, Amanda (2012): *The Impact of Physical and Economic abuse on Maternal Mental health and Parenting*. *Children and Youth Services Review* 34 (9), 1922–1928.
- Postmus, Judy L. & Plummer, Sara-Beth & Stylianou, Amanda M. (2016) *Measuring Economic Abuse in the Lives of Survivors: Revisiting the Scale of Economic Abuse*. *Violence Against Women* 22 (6), 692–703.
- Postmus, Judy L. & Hoge, Gretche L. & Breckenridge, Jan & Sharp-Jeffs, Nicola & Chung, Donna (2018) *Economic Abuse as an Invisible Form of Domestic Violence: A Multicountry Review*. *Trauma, Abuse, and Violence*. DOI: 10.1177/1524838018764160. (Viitattu 17.5.2018.)
- Ragusa, Angela T. (2013) *Rural Australian Women’s Legal Help Seeking for Intimate Partner Violence: Women Intimate Partner Violence Victim Survivors’ Perceptions of Criminal Justice Support Services*. *Journal of Interpersonal Violence* 28 (4), 685–717.
- Raitanen, Marko (2001) *Itsenäistyminen tietää köyhtymistä*. Teoksessa Tapio Kuure (toim.): *Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 16, 97–108.
- Ranta, Mette (2015) *Pathways to Adulthood – Developmental Tasks, Financial Resources and Agency*. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 527.
- Rantala, Kati (2012) *Vippikierteen muotokuva. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, verkkokatsauksia 24/2012*. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152578/Verkko24_Ran%C2%ADtala%C2%AD_2012.pdf?sequence=2. (Viitattu 24.9.2016.)
- Rantala, Kati & Tarkkala, Heta (2010) *Luotosta luottoon*. *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (1), 19–33.
- Ronkainen, Suvi (2008) *Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus*. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 388–401.

- Rudd, Peter & Evans, Karen (1998) Structure and Agency in Youth Transitions: Student Experiences of Vocational Further Education. *Journal of Youth Studies* 1 (1), 39–62.
- Sanders, Cynthia K. (2015) Economic Abuse in the Lives of Women Abused by an Intimate Partner: A Qualitative Study. *Violence Against Women* 21 (1), 3–29.
- Sevón, Eija & Notko, Marianne (2008) Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.): *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press, 13–26.
- Solantaus, Tytti & Leinonen, Jenni & Punamäki, Raija- Leena (2004) Children's mental health in times of economic recession: replication and extension of the family economic stress model in Finland. *Developmental Psychology*, 40, 412–429.
- Stylianou, Amanda M. & Postmus, Judy L. & McMahon, Sarah (2013): Measuring Abusive Behaviours: Is Economic Abuse a Unique Form of Abuse? *Journal of Interpersonal Violence* 28(16), 3186–3204. <http://journals.sagepub.com.ezproxy.ulapland.fi/doi/pdf/10.1177/0886260513496904>. (Viitattu 14.2.2107.)
- Suomen asiakastieto (2018) Maksuhäiriötilastot. https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/maksuhairiotilastot-1-6-2018-henkilot.pdf. (Viitattu 10.3.2019)
- Suomen virallinen tilasto (2017) Velkaantumistilasto (verkkojulkaisu). Velat kasvoivat 1,9 prosenttia. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/velk/2017/velk_2017_2019-01-25_kat_001_fi.html. (Viitattu 10.3.2019.)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>. (Viitattu 6.4.2018.)
- Ulosottokaari (15.6.2007/705).
- Virkki, Tuija (2004) *Vihan voima. Toimijuus ja muutos vihakertomuksissa*. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Ylikännö, Minna (2013) Nuoret toimeentulotuen saajat Helsingissä. Teoksessa Elina Ahola & Heikki Hiilamo (toim.) *Köyhyyttä Helsingissä. Toimeentulotuen saajat ja käyttö 2008–2010*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksia 127, 54–70.
- Ylinen, Satu & Rissanen, Sari (2005) Sosiaalityö ja kaltoinkohdeltu vanhus. *Gerontologia* 19 (2), 57–64.